

RÄTTSTOLKARNA

RÄTT TOLK FÖR RÄTTSVÄSENDET ÄR EN RÄTTSTOLK

RÄTTSTOLKARNA
c/o Lotta Hellstrand
Apelsingatan 105
426 54 Västra Frölunda

rattstolkar@gmail.com
www.rattstolkarna.se

YTTRANDE

2012-11-15

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2012:49 Tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden

Sammanfattning

Rättstolkarna instämmer med förslaget i stort, men vill föreslå några ändringar i ordalydelsen som skulle göra förslagen tydligare. Utöver det har vi några allmänna reflektioner där vidare utredning och/eller åtgärder kan tänkas vara nödvändiga.

Allmänt om yrkestiteln rättstolk

Vi noterar att betänkandet använder begreppet *rättstolk* analogt med *auktoriserad tolk med speciell kompetens som rättstolk*. Det gör de flesta. Vi vill dock fästa uppmärksamhet på att endast *auktoriserad tolk* är en skyddad yrkestitel. Vi vill framföra föreningen Rättstolkarnas starka uppfattning att yrket som sådant, och även betänkandets målsättning, skulle gynnas av att även *rättstolk* blir en skyddad yrkestitel.

Allmänt om direktivets tillämpningsområde

Vi instämmer med tolkningen att man med straffrättsligt förfarande i direktivet bör inkludera alla förfaranden som kan mynna ut i en brottspåföljd. Vi anser dock att betänkandet har utelämnat en viktig del av den straffrättsliga processen. Ett förfarande som i allra högsta grad fyller nämnda kriterium, nämligen verksamheten hos Kriminalvården/Frivården. När det gäller dömda personer reglerar inte direktivet deras rätt till kvalificerad tolkning, efter det att domen vunnit laga kraft. Stora delar av Kriminalvårdens verksamhet faller alltså utanför. Inom frivården utförs dock personutredningar, dessa ligger till grund för bestämmandet av påföljd vid fällande dom.

Det är frivårdsinspektörer som ger påföljdsförslag vilka i stor utsträckning sedan följs av domstolarna. När det gäller häktade personer som dömts för brott, måste Kriminalvården erbjuda de dömda nöjdförklaring och genomgång av domen innan domen vunnit laga kraft. Åtminstone i dessa två fall är myndighetsutövningen direkt relaterad till brottspåföljden. Direktivet måste därför anses vara tillämpligt även på dessa förfaranden och en reglering av rätt till tolk och krav på tolkningens kvalitet är nödvändig.

Författningsförslag

Sid 31, RB 5 kap 6§

Första stycket:

Att ersätta "må tolk anlitas" med "får tolk vid behov anlitas" är i vår mening en försvagning. "Vid behov" uppmanar till att behoven måste beskrivas dvs kan medföra en rangordning av behov. Dessutom innebär det att det är någon utöver part, vittne eller annan som bedömer om det finns behov eller ej.

Tredje stycket:

"Rätten ska, om det är möjligt" bör ersättas med "Rätten ska i första hand förordna ..." Så uttrycker sig utredningen dessutom själv på sid 66, andra stycket. Dessutom bör rangordningen förtydligas mellan rättstolk och enbart auktoriserad tolk. På sidan 93 och sidan 130 understryker man visserligen att det naturligtvis ska tolkas så att rättstolk ska anlitas i första hand och auktoriserad tolk i andra hand. Detta kan dock göras tydligare i lagtexten på exempelvis följande sätt. "Rätten ska i första hand förordna rättstolk, i andra hand annan auktoriserad tolk. I tredje hand ska rätten förordna annan lämplig tolk" OBS alltså inte annan lämplig person utan lämplig tolk! Denna formulering kan man också se på sid 66, andra stycket.

Det är också helt analogt med formuleringarna vad gäller översättare nedan sid 35, RB 33 kap 9§: "I annat fall ska rätten förordna annan lämplig översättare". Det verkar helt enkelt som om man glömt ändra ordet person till ordet tolk.

Sid 35, RB 33 Kap 9§

Vi välkomnar skärpningen i lagtexten och delar bedömningen (sid 76) att en nödvändig och rimlig utgångspunkt är att den misstänkte eller tilltalade som huvudregel får begära översättning.

2.1 (sid 39)

I inledningen förklaras att många personer som lever i Sverige kan ha behov av tolkning och översättning. Man kan dock vända på perspektivet i första styckets sista mening och dela upp den i två meningar enligt följande:

Det finns således många personer som lever i Sverige idag som inte har svenska som modersmål. Myndighetsutövare och företrädare för olika samhällsfunktioner kan därför i olika sammanhang ha behov av tolkning och översättning.

Behovet av tolkning och översättning är ju ömsesidigt. Även den svenskspråkige kan sägas ha behov av tolk eller översättare för att kunna utföra sin myndighetsutövning.

3.2.2 (sid 51)

Vi ser med glädje att alla myndigheter som utför brottsutredningar namnges och anses omfattas av direktivet. Vi förutsätter att detta även innebär att Domstolsverkets taxa för tolkning ska tillämpas vid alla dessa och att rättstolk ska anlitas i första hand.

4.3 (sid 65)

Vi tillstyrker varmt förslaget till skärpning i lagstiftningen så att tolk ska anlitas, även om det den här gången endast är i vissa mål.

(sid 66)

Vi tillstyrker också förslaget till ändrad formulering beträffande hörsel- och talskadade men anser att så långt texten tillåter, ska benämningen vara "personer med hörselnedsättning eller talsvårigheter".

5.3.1 (sid 74 sista stycket och sid 75 första stycket)

33 kap 9§ reglerar översättning till eller från punktskrift. Direktivet anger emellertid, såsom utredningen påpekar, att medlemsstaterna ska se till att personer med fysiska funktionshinder (man kan dock fråga sig varför bara fysiska funktionshinder tas upp) kan utöva sina rättigheter. Här vill vi betona att döva personer har teckenspråk som förstaspråk och skriven svenska som andraspråk. De kan därför ha mycket stora svårigheter att ta till sig texter av det slag det här är fråga om. Det kan tyckas överflödigt med ett tillägg för översättning till och från teckenspråk eftersom döva personer sannolikt eller i alla fall förhoppningsvis, har tillgång till tolk men här bör skrivas in döva personers rättighet att få skriven svenska översatt till teckenspråk.

5.3.2 (sid 77-78)

Det är glädjande att utredningen konstaterar att det nuvarande systemet med muntliga översättningar, dvs med hjälp av tolk, fungerar bra, snabbt och "billigt" och ger utrymme att ställa frågor. Vi tolkar detta som ett stort förtroende för tolkkåren. Vi förutsätter att man även här avser att anlita rättstolkar i första hand. En kvalitetssäker muntlig översättning av till exempel en förundersökning eller en dom kräver omfattande kunskaper i juridik vilket endast en auktorisation som tolk med speciell kompetens som rättstolk kan garantera.

6.3.1 (sid 92)

Här skulle vi vilja att man i andra stycket enbart skriver "annan lämplig tolk anlitas" istället för "får annan lämplig person anlitas som tolk. Jfr tredje stycket "... får en annan lämplig översättare anlitas."

6.3.2 (sid 94 och 95)

Vi gillar begreppet fjärrtolk och hoppas på att det får genomslag.

När det gäller videokonferenstolkning vill vi understryka att vi instämmer i slutsatsen att nuvarande teknik inte är anpassad för fjärrtolkning. Vi vill gärna se att Domstolsverket kontakter tolkorganisationer eller annan lämplig expert på fjärrtolkning innan man lägger mer pengar på dyr teknik.

Vi ställer oss också helt bakom synpunkten att fjärrtolkning är olämpligt vid längre sessioner eller i komplicerade eller känsliga frågor.

6.3.4 (sid 96)

Vi välkomnar förslaget att uppmärksamma behovet av utbildning avseende tolksituationen för personal i rättsväsendet. Utbildning bör ges till alla som kommer i kontakt med tolkar och inte bara till dem som aktivt använder tolk, alltså även till domstolssekreterare, notarier, expeditionspersonal, vaktmästare med flera. Man kan spara mycket tid och pengar om alla inblandade förstår tolkens roll och vad som krävs för en tolkning av hög kvalitet. Det borde till exempel vara självklart, att man när man kopierar upp rättens exemplar av skriftlig bevisning kontrollerar om det ska vara tolk i målet och rutinmässigt ser till att ett exemplar finns tillgängligt för tolken.

9.1

Förslagen medför ökad användning av tolkar i allmänhet, bland annat genom ökad frekvens av så kallad muntlig översättning av skriftligt material, till exempel när en tolk läser upp en tingsrättsdom. Förslagen medför även ökad efterfrågan på rättstolkar och auktoriserade tolkar. Detta skulle i någon omfattning förhoppningsvis kunna leda till en viss förbättring av kontakttolkars idag mycket osäkra arbetsförhållanden. Detta under förutsättning att den ökade efterfrågan verkligen leder till ett ökat anlitanande av tolkar med högre kompetens, något som dessvärre inte är självklart. Tolkyrket betraktas av många som ett genomgångsyрке och det är alltför få som stannar kvar och får tillräckligt hög kompetens för att tolka t.ex. vid domstol. Detta är en, av många, förklaringar till att efterfrågan på kontakttolkutbildning är betydligt större än tillgången till utbildning. Med största sannolikhet kommer dock behoven av grundutbildning till tolk och av rättstolkutbildning att öka. Ska dessa behov fyllas krävs ekonomiska resurser. Särskilt angeläget är det att fördjupningskurser inom rättstolkning erbjuds redan yrkesverksamma tolkar. Detta för att ge bättre kunskaper om tolkning inom rättsväsendet till tolkar i språk där det inte finns någon auktorisation, samt för att förbättra möjligheterna för auktoriserade tolkar att klara rättstolsprovet.

Teresa Martinez Axén
Ordförande i Rättstolkarna
Mobil 070 248 26 10

Rättstolkarna

- är en professionell sammanslutning för auktoriserade rättstolkar,
- arbetar efter mottot "Rätt tolk för rättsväsendet är en rättstolk",
- verkar för att tillvarata rättstolkars intressen och för att all tolkning inför domstolar, myndigheter och andra offentliga instanser skall ske med rättstolkkompetens som riktlinje,
- främjar rättstolkars professionella status och arbetsvillkor samt tillvaratar rättstolkars ekonomiska intressen gentemot uppdragsgivare och myndigheter,
- vill främja rättstolkars utbildning och kompetensutveckling, samt samarbeta med myndigheter, högskolor
- vill främja rättstolkars utbildning och kompetensutveckling, samt samarbeta med myndigheter, högskolor och andra institutioner för att främja och medverka i utbildning och fortbildning av aktörer inom rättsväsendet i tolkanvändning samt informera personer med intresse att bli rättstolkar.